

в етиці завжди, проте до певного часу не підлягало рефлексії. Поширення цього розмежування (звичайно ж, як методологічний принцип) на процеси дослідження історії етики, на їхню думку, надає можливість і в такій галузі, як історія етичних учень, набагато рельєфніше висвітлити взаємодію двох нерозривно пов'язаних дисциплін: раціоналістичної моралістики й науки про мораль.

Список використаних джерел

1. Аболина Т. Г. Исторические судьбы нравственности: философский анализ нравственной культуры / Т. Г. Аболина. – К. : Лыбидь, 1992. – 194 с.
2. Аперсян Р. Г., Артемьева О. В., Максимов Л. В. Проблемы этики. О систематизации этического знания / Р. Г. Аперсян // Философские науки, № 1, 1997.
3. Мовчан В. С. Етика. Навчальний посібник. – К. : Знання, 2007. – 483 с.

Мирошник О. Г., к.психол.н.,
доцент, Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

РОЗВИТОК РЕФЛЕКСИВНИХ ПРОЦЕСІВ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ»: ДОСВІД ПНПУ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

В основі будь якої педагогічної взаємодії перебувають особливості ставлення вчителя до учня [2]. Тобто, відносини «вчитель-учні» є онтологічною ознакою професійної діяльності педагога та психологічною основою його співбуття з учнями [4]. Розуміння співбуттєвої природи педагогічної діяльності дозволило нам розглядати професійну рефлексію вчителя як системну професійну властивість особистості, яка забезпечує усвідомлення та регуляцію вчителем складових професійної діяльності, що здійснюється з урахуванням вимог співбуття з учнями. Онтологічно професійна рефлексія уявляє собою патерни рефлексивних процесів, що дозволяють одночасно створювати, системно інтегрувати в свідомості вчителя ментальні презентації предметної основи професійної діяльності, відображати соціально-психологічні особливості педагогічного спілкування, виявляти складові професійної самосвідомості та професійної ідентичності особистості, здійснювати аналіз власної поведінки у вимірах моральних норм та особистісної моральності [1].

Рефлексія у предметно-діяльнісній сфері полягає у презентації в свідомості вчителя власних когнітивних структур та когнітивних структур учня, які відносяться до предмету навчально-пізнавальної діяльності або виховного впливу з урахуванням професійної позиції та групових ролей усіх суб'єктів освітнього процесу. Соціально-психологічні процеси реф-

лексії забезпечують усвідомлення та розуміння мотивів поведінки учнів, їх індивідуально-психологічних особливостей, осмислення того, як вчитель сприймається учнем. Рефлексія професійно-особистісної сфери забезпечує презентацію в свідомості вчителя особливостей свого професійного досвіду (наприклад, педагогічної техніки, методичних засобів, основ своєї професійної концепції), визначає наявну та актуальну зони професійного розвитку, свою професійну ідентичність як усвідомлення себе представником педагогічної професії. Рефлексивні процеси морально-етичної сфери відображають усвідомлення вчителем своєї позиції в конкретній педагогічній ситуації та оцінку своїх професійних дій у вимірах етичної системи (добра та зла). Ця складова рефлексивної системи вчителя функціонує у сфері його професійної совісті. Патерн рефлексивних процесів, з одного боку забезпечує інтеграцію різних сфер вчителя, але з іншого – виконує функцію фіксації обмежень, які враховуються вчителем у ході організації власної професійної діяльності [1].

Отже, з позиції системно-регуляційного підходу професійна рефлексія вчителя є професійною властивістю, що забезпечує функціонування регуляційних механізмів його професійної діяльності в режимі гуманістичної взаємодії із навчальною діяльністю учня на основі усвідомлення ним меж власного «Я» та «Я» особистості учня.

Проблема розвитку професійної рефлексії майбутнього вчителя розглядається у дослідженнях багатьох авторів, які поділяють думку про те, що становлення професійної рефлексії обумовлено наявністю рефлексивного середовища, у якому формується майбутній фахівець. Це середовище створюється організаційними (форми навчальних занять), дидактичними (зміст та структура навчальних завдань), виховними (досвід життя у академічній групі), розвивальними (тренінги, групи особистісного росту, тощо) інструментами. Недоліком існуючих програм, на нашу думку, є їх недостатня цілісність, фрагментарність, однобічність. Прикладом системного вирішення цієї проблеми є програма курсу «Основи педагогічної майстерності», розроблена колективом викладачів ПНПУ імені В. Г. Короленка під керівництвом академіка І. А. Зязюна [3].

На думку розробників, майстерність майбутнього вчителя являє собою систему професійно-значущих властивостей, набуття яких передбачає усвідомлення студентом основ своїх способів дії у ситуації педагогічної взаємодії. Визначення та розуміння цих основ здійснюється у професійній діяльності (реальній або змодельованій). Під час практичних занять з педагогічної майстерності викладач відпрацьовує окремі моделі професійної діяльності (педагогічна розповідь, педагогічна бесіда, урок). Кожний окремий практичний етап роботи студента завершується самоаналізом та груповим аналізом результатів діяльності. Класичний варіант програми «Основи педагогічної майстерності» охоплює чотири роки навчання, її завдання включено до змісту навчальних та виробничих педагогічних практик. Викладач у роботі зі студентами використовує широкий спектр діагностичних методик та прийомів активного соціально-психологічного навчання. Власні досягнення студенти підсумовують під час конкурсу педагогічної майстерності, що проводиться по завершенню кожного окремого етапу роботи. Важли-

вим, на нашу думку, є наступність у відборі завдань для студентів, що дозволяє інтегрувати рефлексивні процеси майбутнього вчителя, створити умови для їх синергії.

Список використаних джерел

1. Мирошник О. Г. Патерни рефлексивних процесів у професійній діяльності вчителя / О. Г. Мирошник // Психологія і особистість. Науковий журнал. – 2018. – №1 (13). – С. 149–160.
2. Мышление учителя: личностные механизмы и понятийный аппарат/ Под ред. Ю. Н. Кулюткина, Г. С. Сухобской. – М. : Педагогика, 1990. – 104 с.
3. Педагогічна майстерність: Підручник / за ред. І. А. Зязюна. 3-те вид., допов. і перероб. – К. : СПД Богданова А. М., 2008. – 376 с.
4. Слободчиков В. И. Психологические проблемы становления внутреннего мира человека / В. И. Слободчиков // Вопросы психологии. – 1986. – № 6. – С. 14–23.

Починок Є. А., к.п.н., доцент,
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

ЕРГОНОМІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У складних процесах реформування системи освіти перспективним є концепція гуманізації середовища шляхом створення сприятливих умов для суб'єктів педагогічного процесу, які повинні сприяти збереженню здоров'я і працездатності вчителя та учнів протягом тривалого часу і тим самим забезпечувати ефективність навчальної та педагогічної діяльності.

Зіставно-порівняльний аналіз літератури переконує, що середовище визначається науковцями як один із чинників формування особистості. В умовах становлення Нової української школи акцентується увага на створенні безпечного та комфортного сучасного освітнього середовища, що передбачає переосмислення та зміну фізичного, просторово-предметного оточення, програм та засобів навчання. Організація так званих навчальних центрів (осередків) у Новій українській школі повинна сприяти не лише індивідуалізації навчального процесу, а й забезпечувати освітні потреби та інтереси дітей, сприяти збереженню їх психічного та фізичного здоров'я, розвитку особистості кожного школяра. Тобто, організація простору сучасної початкової школи повинна враховувати фізіологічні характеристики суб'єктів освітнього процесу, їх соціально-психологічні особливості (взаємодія між учасниками, протікання комунікативних процесів, згуртованість колективу тощо) і, в той же час, забезпечувати організацію роботи дітей у